

Problematika orné půdy

Úvod

Dnešní doba je uspěchaná a vše se zaměřuje na zisky a stejně tak tomu je i v oblasti zemědělství. Svět potřebuje více potravin, samozřejmě za co nejnižší cenu, a tak je půda zatěžována na maximum a na její rekultivaci se příliš nedbá. Naučili jsme se zde stejně jako jinde žít na dluh.

Během příštích 30 let má světová spotřeba potravin vzrůst zhruba o polovinu, což je dáno přibýváním lidí a jejich bohatnutím, které provází dopřávání si více jídla.

Již teď se plocha orné plochy blíží maximu a výnosy se ve vyspělém zemědělství již příliš zvyšovat nemohou, snad jen za pomoci geneticky vyšlechtěných plodin.

Kácí se lesy, půda je devastována špatným zacházením, erozí a zástavbou. Konkrétně erozi a stavby na greenfieldech vidím jako největší český problém.

Vznik půdy a péče o ní

Problémem je, že půda vzniká pomalu a my se o ní neumíme starat jako dřív. Les můžeme vykácet, vysázet nový a on časem doroste, s půdou to možné není. Některá fakta o tvorbě a složení půdy:

Půda se vyvíjí bezmála půl milardy let. Kyprá půda jak ji známe dnes přišla až s prvními stromy. Díky kořenům, mikroorganismům a fotosyntéze se z ní stala kyprá hmota plná dřev, schopná pojmout velké množství vody (vše drží pohromadě organické polysacharidy tak, aby vzdorovala erozi).

„Délka všech vláken nižších hub se v jednom kubíku půdy odhaduje na stovky kilometrů. Hrst hlíny v sobě pojímá složitější ekosystém mikroorganismů, než je soubor všech velkých tvorů amazonského pralesa. Půda také obsahuje třikrát víc uhlíku než atmosféra a každoroční toky oxidu uhličitého, tedy jeho ukládání do půdy a uvolňování, jsou vyšší než ze všech tepelných elektráren světa.“ (Cílek)

Jeden centimetr půdy vzniká v lepším případě 100 let, ale stačí jeden přívalový déšť a mohou být ztracena celá staletí vývoje.

Po celá staletí bylo běžné, že po přívalovém dešti zemědělci vynášeli spláchnutou půdu zpět na pole, v „moderním“ zemědělství se to dozajista neděje.

I hřbitovy se dříve (a není to dlouho) zakládaly tam, kde býval les, či kamenitý kopec, aby tzv. „mrtví neujídali obilí živým“.

Od dob první republiky jsme ztratili 20 % orné půdy.

Dalším problémem je hnojení.

Půda potřebuje organickou hmotu, aby mohla vytvářet strukturu zadržující vodu a zabraňující erozi. Ke hnojení se však u nás hnůj již skoro nepoužívá a nemáme ani dost pastvin, aby tomu tak mohlo být. Nedostatek pastvin je problémem globálním a nejspíše nezvratným. Je možné, že přijde nová generace hnojiv a odlonějšších plodin, ale co když ne? Jak by se zvýšená chemizace podepsala na životním prostředí a našem zdraví?

Pro mě nejvíc viditelnou věcí je zastavování orné půdy. Dle statistik muselo od devadesátých let do současnosti ustoupit až 600 000 hektarů kvalitní orné půdy výstavbě průmyslových zón, překladištím, akvaparkům, dálnicím i obytným domům. Denně takto ztrácíme půdu o rozloze jedné tradiční farmy. Jedná se o půdu, která je ztracena nenávratně, pohřbena pod betonem.

Staví se naprosto neuváženě, bez ohledu na jakýkoli urbanistický plán a živostní prostředí. Můžeme to pozorovat všude. Města a obce se rozrůstají a postupně si ukrájí víc a víc z živné půdy, lesů, ale i potoků a mokřadů.

Je mi jasné, že rozvoj měst nejde zastavit, ale nelze postupovat takto neuváženě, hlavně za situace, kdy nám v centrech měst chátrají prázdné domy a velké haly bývalých továren.

Já osobně velmi podporuji obnovu tzv. brownfields – opuštěných územích s rozpadajícími se obytnými budovami, dopravními stavbami, nefunkčními průmyslovými zónami, zemědělskými či vojenskými objekty.

Jsou to často velice rozsáhlá území v lokalitách s vybudovanou infrastrukturou, proto je škoda, že nejsou více využívány. Snad se dočkáme v budoucnu zlepšení, které by mohli přijít s novou vlnou mladých architektů a stavitelů, mezi kterými je o takové stavby zájem.

Velká část projektů naráží samozřejmě na nedostatek investorů, ale v neposlední řadě i neochotu úředníků. Ti často nemají žádné podvědomí o urbanismu, územním plánování, regionálním rozvoji, revitalizaci a tvorbě krajiny.

Na druhou stranu platí, že najde-li se bohatý investor, jde skoro všechno. Např. v okolí Prahy byla většina brownfields již zkoupena. Ale Kraj Vysočina hledá investory pro více než 600 staveb...

V Německu se bezpečnostně stabilizované brownfields využívají dočasně jako parkoviště nebo k instalaci fotovoltaických elektráren. I u nás je možno využít institut dočasného využití stavby, tak se možná necháme časem inspirovat.

Eroze půdy

Největším problémem české orné půdy je eroze. To je do jisté míry přirozený proces, působící na půdy, horniny a skály a podobně. Zjednodušeně by se dalo říct, že je rozrušována struktura těchto objektů a uvolněné částičky putují dál po zemském povrchu. Příčinou je působení pohybujících se mechanických látek v okolí, především větru, proudící vody, sněhu a ledu.

„Podle Evropské agentury pro životní prostředí je vodní erozi vystaveno 115 milionů hektarů půdy a zhruba 42 milionů hektarů půdy je vystaveno erozi větrem. Ve 13 členských státech EU se roční škody způsobené erozí odhadují na 700 milionů až 14 miliard euro ročně.“(wiki)

Na území ČR je cca 31 % orné půdy ohroženo vodní erozí a 9 % erozí větrnou, nejvíce postiženou oblastí je jižní Morava. Důsledkem eroze je změna půdní struktury a s tím související snížená vodní kapacita půdy, tzn. že je odnášena svrchní bohatá část (ornice) a na polích zůstává méně úrodná půda. Znamená to samozřejmě nižší výnos, ačkoli je potřeba více hnojit, takže ztráty zemědělců jsou veliké.

Odplavená ornice často končí v nivách řek, které jsou pak více náchylné k záplavám. Vedlejším, ale z hlediska ekologie možná závažnějším důsledkem, je znečištění vodních zdrojů (včetně pitné vody) splachem hnojiv a pesticidů obsažených v ornici.

Metody ochrany proti erozi jsou všeobecně známy: nedodávat do půdy organickou hmotu (statková hnojiva, organické zbytky po sklizni či zelené hnojení), pěstovat širokořádkové plodiny (kukuřice, brambory aj.) na svažitéch pozemcích, nesnižovat plochu protierozních prvků v krajině či neponechávat půdu na sklizni v holém stavu. Velmi často se děje pravý opak, ačkoli jsou tím zemědělci z dlouhodobého hlediska sami proti sobě.

Je všeobecnou snahou aplikovat v ochraně proti erozi nějaký společný systém, o který se stará především Brusel a naše vláda se ho snaží aplikovat. Jedná se o standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu (GAEC). Systém umožňuje čerpat přímé dotace, ale je podle něj možné i pokutovat konkrétní zemědělce při opakovaném nedodržování daných zásad. Ty je možné dohledat bez problémů na internetu, nemá cenu je zde uvádět.

Půda a komunismus

Současný stav půdy a úrovně péče o ní je výsledkem poničených vztahů mezi člověkem a krajinou. V tom hrál svoji roli komunismus a dnes jsou zažité chyby častokrát jenom prohlubovány.

Podle Václava Cílka je zacházení s půdou vůbec největším zločinem komunismu a následky ponese sto let. Na kolik je toto tvrzení pravdivé nejsem schopen ověřit a faktej je, že pan Cílek občas situaci trochu dramatizuje, aby dokázal svůj názor mediálně prodat.

Protože se ale často mluví o „rozorávání mezí“, podíval jsem se zběžně i na tento problém.

Komunistický režim krajinu často devastoval a ničil, ale nebylo tomu všude stejně. Neexistoval žádná plán a tak často záleželo na konkrétních lidech ve vedení obcí. Můžeme proto dodnes vidět značné rozdíly: krajinu opečovávanou i zanedbanou, zničenou i zachovalou, živou i opuštěnou.

Závažnou věcí bylo zřízení hraničních pásem, to omezilo svobodu cestování a zánik stovek vesnic, samot a podobně. Umělé vyčlenění vojenských prostorů také ničemu zrovna nepomohlo. Byly zptřetřhány vztahy mezi lidmy i vztah k půdě.

Není možné zapomenout na kolektivizaci. Nucení sedláků ke vstupu do JZD vedlo k poklesu ekonomické i sociální úrovně venkova, k vedení se dostali nekompetentní lidé bez vztahu k půdě.

Komunisté chtěli mít samozřejmě co nejvyšší výnosy, proto scelovali pozemky a rozorávali meze, abyl plocha obhospodařované půdy mohla být co největší. Tady bych viděl počátek dnešního špatného stavu půdy a především špatných vztahů k ní.

Politika

Zemědělství je podobně jako všechno, kde se tvoří velké zisky, součástí politiky všech států. U nás na něj není kladen veliký důraz, ale v politice mezinárodní se jedná o důležité téma, jehož význam bude časem narůstat.

Ceny půdy celosvětově stoupají, jen u nás se cena příliš nezvedá. S tím přichází kupování půdy zahraničním investory...

Cena půdy v Anglii se za posledních šest let zvedla skoro trojnásobně (dnes akorát za 240 tisíc korun), ale na Moravě klesla o čtvrtinu (stojí cca 6x méně než v Anglii). V Německu je půda dražší až 10x....

Některé mocnosti si již budoucí strategický význam půdy uvědomily a začali kupovat půdu, kde se dá. Čína nakupuje v Súdanu, Alžírsku či Zimbabwe, Egypt v Ugandě, Saudská Arábie v Etiopii a Pákistánu, Spojené arabské emiráty v Kazachstánu.

Závěr

Problematika půdy a její zdraví je jedním z nejdůležitějších témat současnosti a měla by být především u nás vnímána daleko vážněji. Do budoucna bude efektivní funkční státní zemědělství naprosto zásadní. Lehce se může stát, že půda bude patřit velkým mocnostem, bude ji obdělávat místní obyvatelstvo, které bude na pokraji chudoby a zisky i suroviny potečou k majitelům...

O půdu se u nás nestaráme dobře. Zemědělství pro lidi, a to především pro mladé lidi, což je ještě horší, nemá žádnou prestiž a nepřikládá se mu velká důležitost. Je to pravděpodobně zapříčiněno dědictvím komunismu i nemocí kapitalismu. Léta v totalitě nám zpřetrhala vztah k půdě a veřejnému majetku vůbec, kapitalismus dilo dokonal čistým materialismem a touhou po ziscích. Nemáme žádný respekt k přírodě, ani sami k sobě a než se vystřídá několik generací a postkomunistické smýšlení se vytratí, bude nejspíš pozdě.

Plány jak řešit erozi existují, jak ale řešit bezohlednost k půdě bohužel ne.

Zdroje:

<http://www.agroweb.cz>

<http://www.mediafax.cz/>

<http://www.realit.cz>

<http://eagri.cz>

<http://gnosis9.net>

<http://www.treking.cz>

časopis Respekt